

NVE – Energi- og konsesjonsavdelingen
Att. Jan Arthur Sørensen
Postboks 5091, Majorstua
0301 OSLO

Deres ref.: 201707509
Vår ref.: 12936262

Dato: 20.06.2022

Vilkårsrevisjon for Bergsdalsvassdraget og Torfinnsvassdraget. Konsesjonærens kommentarer til innkomne høringsuttalelser

Evinys Fornybar AS har mottatt 24 høringsuttalelser til revisjonsdokumentet «Vilkårsrevisjon for Bergsdalsvassdraget og Torfinnsvassdraget». NVE har bedt Evinys Fornybar AS om å kommentere innkomne innspill, merknader og krav som har kommet inn i høringsprosessen. NVE har spesielt bedt om at krav om nye utredninger relatert til kunnskapsgrunnlaget blir kommentert. Dette brevet er Evinys Fornybar AS sitt tilsvarende på NVE sitt brev (e-post oversendelser) datert 21.02.2022. Det som angår Torfinnsvassdraget er utarbeidet i samarbeid med Voss Energi Produksjon AS (Voss Energi). Alle høringsinnspill ligger tilgjengelig på NVEs nettsider. Generelle merknader og temaer som går igjen i flere høringsuttalelser er kommentert samlet. BKK Produksjon AS (BKK) byttet 1. november 2021 navn til Evinys Fornybar AS, heretter referert til som Evinys. BKK er fortsatt brukt enkelte steder der dette er historisk naturlig.

1 Minstevannføring

Flere høringsparter mener, at nye krav til minstevannføring bør prøves ut i en periode på 5-10 år før endelig manøvreringsreglement fastsettes. For Evinys kommentar til dette ønsket vises til kapittel 6.1.

1.1 Elvestrekningen fra Hamlagrøvatnet til Storefossen (Bergsdalsvassdraget)

Vestland fylkeskommune, Vaksdal kommune, Bergsdalen Jordbrukslag, og Bergsdalen Bygdalag mener at det må innføres slipp av minstevannføring fra Hamlagrøvatnet, og at det tas utgangspunkt i vanlig lavvannføring sommer og vinter. Kravet begrunnes i landskap og miljøforhold, men også i bedret forhold for brunørret og livet i elven. Bergsdalen Jordbrukslag og Bergsdalen Bygdalag foreslår også alternative slippunkter for minstevannføring, som slipp fra både tverrslag ved Dyrastegen (ved Rødland) og Bergsfossen. FNF Hordaland mener at kravene om minstevannføring i Bergsdalen og Daleelva ikke må gå på bekostning av friluftslivet på og ved Hamlagrøvatnet, og ber derfor om at etterfylling fra Torfinnsvatnet vurderes.

Evinys viser til at det er et betydelig resttilsigg på elvestrekningen nedstrøms Hamlagrøvatnet, slik det er beskrevet i Revisjonsdokumentet (kapittel 8.1.1.1). Det er bygget flere terskler på strekningen som gir vannspeil og vanddekket areal på den regulerte elvestrekningen. Når det gjelder fisk, vil ikke økt vannføring i seg selv gi bedre kvalitet for fisken. Det som regulerer fiskebestanden, er tilgangen til gyteområder og beskatning av bestanden. For ytterligere beskrivelse se Revisjonsdokumentet (kapittel 7.1.2).

Minstevannføring er også nevnt som et avbøtende tiltak mot tilgroing. Tilgroing er et økende problem i alle vassdrag, både regulerte og uregulerte. Minstevannføring vil ikke redusere tilgroing. Tilgroing vil bli ytterligere omtalt i kapittel 4.1.

1.2 Elvestrekningen fra Storefossen til utløpet fra Dale kraftverk (Bergsdalsvassdraget)

Miljødirektoratet, Statsforvaltaren i Vestland (Statsforvaltaren), Vestland fylkeskommune, Vaksdal kommune, FNF Hordaland, Fagrådet for Daleelva, Bergsdalen Jordbrukslag, Bergsdalen Bygdalag og Hamlagrøvatnets Vel har alle innspill til minstevannføring på elvestrekningen fra Storefossdammen og ned til

avløpet til Dale kraftverk. Krav til størrelse på minstevannføring varierer fra 300 l/s til 1000 l/s, og målepunkt er foreslått både ved Storefosdammen, inntaksdammen til Dale Fabrikker og smoltfellen.

Eviny viser til Revisjonsdokumentet (kapittel 8.1.1) hvor forslaget til nytt slipp av minstevannføring er beskrevet. Eviny mener at tiltak skal bygge på kunnskap, og miljødesign er å finne det rette balansepunktet mellom kraftproduksjon og hensyn til naturen. Eviny forholder seg til anbefalingene til NORCE LFI om 500 l/s på anadrom strekning i restfeltet. Eviny vurderer å utbedre dagens målepunkt for å sikre bedre kunnskap om vannbehov. Ytterligere beskrivelse av vannføringsforholdene med hensyn til fisk er beskrevet i kapittel 3.

Flere høringsparter har pekt på behovet for slipp av vann fra Storefossen for å sikre det visuelle inntrykket mellom Storefossen og inntaket til Dale Fabrikker. Eviny var ikke kjent med planene om å ruste opp den gamle stien opp gjennom dalen. Selv om Møyadalselva tilfører en del vann til restfeltet vil det likevel være behov for slipp av vann fra Storefossen. I 2015 ble det gjort analyser av slippbehov fra Storefossen, og det ble funnet at i perioden 14.08.2009 til 16.07.2015, ville det vært behov for å slippe vann fra Storefossen i 57 % av tiden. Typisk er det på regnfulle og våte dager det ikke er behov for slipp fra Storefossen. Dersom Eviny velger å gå videre med OU-prosjektet med overføring fra Møyadalselva til Storefossen, vil slipp fra Storefossen i større grad stå for minstevannføringen i dalen.

Tilleggslipp i smoltutvandringsperioden og lokkeflommer i oppvandringsperioden

Miljødirektoratet, Statsforvaltaren, Vaksdal kommune, Norske Lakseelver, Fagrådet for Daleelva, Hordaland Grunneigar og sjølaksefiskarlag har krav til behovsstyrt tilleggsslipp for å sikre smoltutvandringen og at gytefisken vandrer opp i vassdraget. Kravene er stort sett i henhold til anbefalingene fra NORCE LFI.

Eviny viser til NORCE LFIs rapport nr. 252¹. Det fremgår av rapporten at det i undersøkelsesperioden ikke var behov for ekstra vannslipp. De naturlige vannføringsvariasjoner i vassdraget ivaretar både behovet for økt vannføring både i smoltutvandringsperioden og i oppvandringsperioden. Dersom det skulle vise seg behov for økt slipp for å trigge smoltutvandringen eller oppvandringen, vil Eviny legge til rette for dette.

Spyleflommer

For å hindre forringelse av elvehabitatet mener Miljødirektoratet og Norske Lakseelver at det må stilles krav om behovsstyrte spyleflommer dersom de ikke inntreffer naturlig – henholdsvis 6 m³/s hvert femte år og minimum 50 m³/s hvert tiende år ved smoltfellen.

Eviny kjenner til viktigheten av spyleflommer. Nedre del av Bergsdalsvassdraget er relativ hyppig utsatt for flommer, da vassdraget har lav selvregulering nedenfor Hamlagrøvatnet. Overløp fra Storefosdammen større enn 50 m³/s har nesten skjedd hvert år i perioden 2009-2019, jf. Revisjonsdokumentet (kapittel 4.4.5.2). Den seneste flomberegningen for Storefossen (2016) viser videre, at det i perioden 2002-2016 var 18 episoder med overløp med døgnmiddel større enn 100 m³/s. Under disse episodene var det også betydelig overløp fra Bergevatnet lenger oppe i vassdraget. Behovet for spyleflommer skulle da mer enn godt nok være dekket. Dersom det av forskjellige årsaker skulle vise seg behov for spyleflommer av denne størrelsen, vil Eviny legge til rette for dette.

1.3 Anadrom strekning fra utløpet av Dale kraftverk til Dalevågen (Bergsdalsvassdraget)

Vestland fylkeskommune, Vaksdal kommune, Fagrådet for Daleelva og FNF Hordaland mener at minstevannføringen nedstrøms utløpet fra Dale kraftverk økes fra 3 m³/s til minst 5 m³/s.

Så lenge tapperrestriksjoner for Hamlagrøvatnet ikke hindrer Eviny i å hente tilstrekkelig vann, praktiseres det å kjøre Dale kraftverk på minimum 5 m³/s.

Lokkeflommer

For å lokke fisken opp i Daleelva foreslår Vaksdal kommune og Fagrådet for Daleelva at det legges til rette for behovsstyrte lokkeflommer i perioden fra juli til august. Bakgrunnen for kravet er å få fisken ut av

---

¹ Gabrielsen, S.-E., Skår, B. Og Hauer, C. 2016. Miljødesign i restfeltet i Daleelva i Hordaland. NORCE LFI-rapport nr. 252.

Dalevågen, hvor den er utsatt for lakselus og fisket ikke har samme strenge regulering. Fagrådet for Daleelva mener vannføring og behov må defineres, men foreslår en lokkeflom i uken på ca. 12 m³/s i 8 timer.

Eviny er positive til å se på muligheten for å skape lokkeflommer i Daleelva i perioden juli til august ved å variere driftsvannføringen gjennom Dale kraftverk.

1.4 Torfinno (Vossovassdraget)

Miljødirektoratet, Statsforvaltaren, Stiftelsen Voss klekkeri, og Hordaland Grunneigar og sjølaksefiskarlag har alle stilt krav til minstevannføring i Torfinno. Kravene er ikke konkretisert utover at det skal være nok vann til hovedløpet samt til sideløpet som i dag er stengt av.

Eviny viser til Revisjonsdokumentet (kapittel 8.1.1.2), hvor slipp av minstevannføring i Torfinno er omtalt. Restfeltet til anadrom strekning i Torfinno er betydelig og har en middelvannføring er ca. 1,3 m³/s, jf. Revisjonsdokumentet (kapittel 4.4.5). NORCE LFI har gjort en kartlegging av habitatforholdene i Vosso, jf. NORCE LFI-rapport nr. 423². Rapporten viser at forholdene i Vosso i området rundt utløpet fra Torfinno har moderate gytemuligheter og svært god skjultilgang uavhengig av vannføring i Torfinno. Denne delen av Vosso er ett av tre områder som rapporten omtaler som «antatt høyt potensial for smoltproduksjon». Skjul og gyteområder er ikke en flaskehals i dette området. Slipp av minstevannføring fra Torfinnsvatnet eller andre reguleringsmagasin i Torfinnsvassdraget vil bety store tap av produksjon. Ved avveining mellom marginalt økt gyte og oppvekstareal for Vossolaksen og tapt produksjon, ser ikke Eviny at slipp av minstevannføring til Torfinno kan forsvares og mener derfor, at kravene må avvises. Eviny foreslår istedenfor å se på og utbedre det avsnørte sideløp til Vosso, som ligger rett nedstrøms utløpet fra Torfinno, så det får sikker vannføring og muligheter for gyte- og oppvekstområder.

1.5 Botnaelva og Flatabølva (Botnaelvvassdraget)

Kvam herad og FNF Hordaland ber om at det vurderes å pålegge regulanten vannslipp ved behov for å unngå at Botnaelva og Flatabølva tørregges, og at vann trolig kan slippes fra overføringstunnelen fra Songrøvatnet. FNF ønsker dette av hensyn til friluftslivsverdiene knyttet til Botnaelva, og skriver at elven sjelden er tørrlagt, men at det på grunn av klimaendringer er grunn til å tro at det sommerstid kan bli tørrere i fremtiden.

Eviny mener ikke at det kan være god samfunnsnytte å slippe vann fra Songrøvatnet for å øke vannføringen mot Botnen i tørre perioder. Den anadrom strekning i Flatabølva har et relativt stort uregulert restfelt mens feltet for Songrøvatnet er lite. Magasinvolumet er også lite og anlegget er ikke bygget for en aktiv regulering som muliggjør slipping. Vanligvis står tappingen fra Songrøvatnet mot Kvålsdalen åpen slik at Songrøvatnet ligger på LRV, det vil si tilnærmet naturlig vannstand fra før regulering.

2 Magasinrestriksjoner

2.1 Hamlagrøvatnet

Flere høringsparter har innspill til gjeldende og foreslåtte endringer av manøvreringsreglement for Hamlagrøvatnet. Flere har uttalt seg kritisk til Eviny's forslag om å øke sommerreguleringen der laveste sommervannstand senkes to meter til kote 582, og har også foreslått at laveste sommervannstand heves til kote 585 – både av estetiske grunner og for å lette båtferdselen på Hamlagrøvatnet. Videre er det flere som foreslår, at sommer-restriksjonene skal gjelde senest fra 1. mai og ikke fra 15. mai som i dag. Vaksdal kommune, Bergsdalen Jordbrukslag og Vestland fylkeskommune mener at økt sommerregulering av Hamlagrøvatnet bare kan forsvares hvis dette samtidig knyttes til krav om minstevannføring fra Hamlagrøvatnet.

Eviny viser til Revisjonsdokumentet (kapittel 9) der forslaget om økt sommerregulering begrunnes i ønske om større fleksibilitet og mindre flomtap i vassdraget. I år med store snømengder kan det være krevende å håndtere smelteflommer når disse inntreffer i perioden for sommerrestriksjonene. Som eksempel kan

---

² Gabrielsen, S.-E. et al. 2020. Habitatkartlegging av Vosso og Bolstadelva i 2020. NORCE LFI-rapport nr. 423.

nevnes den snørike våren 2015 der NVE gav dispensasjon fra fyllingskravet for at Eviny kunne holde en større magasinbuffer i Hamlagrøvatnet for å unngå skadeflom i Bergsdalen. En reduksjon av sommerreguleringen med laveste vannstand på kote 585 vil forverre reguleringsmulighetene i vassdraget og gi større flomtap samt økt fare for skadeflommer. Eviny mener en slik skjerpning av sommerrestriksjonene ikke vil bedre forholdene vesentlig for noen parter samtidig som det er negativt for samfunnet ved tapt energiproduksjon.

Voss herad mener overføring av vann fra Torfinnsvatnet må benyttes for å understøtte heving av sommervannstanden fra kote 584 til kote 585. Eviny forstår det slik at Voss herad mener dette skal gjøres for å tilfredsstille minstevannføringskravet nederst i Daleelva i tørre perioder. Ved en slik løsning blandes vilkår fra to ulike konsesjoner og Voss Energis interesser kan bli skadelidende uten at en i dag vet i hvilken grad dette "skader" Voss Energis eierskap i Torfinno-reguleringen.

Når det gjelder Evinys forslag om å fjerne "særregelen" om vannstandsrestriksjoner i perioden 15. august til 1. september kan vi ikke se at det er innvendinger mot dette. Hamlagrøvatnes Vel skriver i høringsvaret sitt at denne endringen er fornuftig.

2.2 Songrøvatnet

Kvam herad ber om at vannstanden i Songrøvatnet holdes 30 cm over LRV (laveste regulerte vannstand) i perioden 1. juni til 30. september for å forebygge tørrelegging i øverste del av vannet.

Songrøvatnet er ikke senket, men hevet slik at LRV tilsvarer naturlig vannstand. Under vanlige driftsforhold ligger vannstanden i Songrøvatnet ned mot LRV. Terskelen mot innløpet av tunnelen (LRV-nivået) ble fornyet i 2012 og tiltaket ble godkjent av NVE (jf. brev datert 30.05.2012 – NVE-referanse: 2012004893-3). Planene hadde da vært til høring hos Kvam herad som ikke hadde merknader til tiltaket.

Heradet ber videre om at forholdene i Songrøvatnet vurderes på nytt når ny overføringstunnel fra Svartevatnet til Torfinnsvatnet er satt i drift. I forbindelse med at Voss Energi har fått tillatelse til å overføre Svartevatnet til Torfinnsvatnet (utbygging pågår), fraføres tilsiget til Svartevatnet fra Songrøvatnet. Eviny mener at konsekvensene for Songrøvatnet ble vurdert i prosessen frem til Voss Energi fikk tillatelse til å overføre Svartevatnet til Torfinnsvatnet i 2018. En ny vurdering skal derfor ikke være nødvendig.

2.3 Flomdemping

Vestland fylkeskommune og Vaksdal kommune påpeker, at de nye vilkårene ikke må være til hinder for, at regulanten kan drive flomdemping gjennom aktiv regulering før og under store tilsigsepisoder. Bane NOR skriver at Bergensbanen er utsatt for skader ved flom, og at det derfor er «*svært viktig at revisjonen ikke medfører endringer som kan øke faren for flom-, erosjons- og utglidningsskader på jernbanen*».

Når det gjelder flomdemping tar Eviny samfunnsansvaret sitt svært alvorlig, og gjør mye for å unngå eller dempe skadeflommer i vassdragene vi regulerer. Regulering både i forkant av og under flom har ført til at antall flomhendelser er betydelig redusert i forhold til før regulering. Det er derfor også viktig å påpeke, at eventuelle innstramninger på manøvreringsreglementet med magasinrestriksjoner kan bevirke, at Eviny fremover ikke i samme grad kan drive aktiv flomdemping, og dette kan da øke risikoen for skadeflommer. Opprettholdelse av gjeldende manøvreringsreglement med de endringene som er foreslått for Hamlagrøvatnet, jf. Revisjonsdokumentet (kapittel 9), vil være best med hensyn på å kunne drive aktiv flomdemping i vassdragene.

3 Fisk

3.1 Hurtige vannstandsendringer, driftsstans og omløpsventil

Hurtige vannstandsendringer

Miljødirektoratet, Statsforvaltaren, Vaksdal kommune, Fagrådet for Daleelva, Norske Lakseelver og Mattilsynet har krav knyttet til hurtig vannstandsendring. Restriksjoner om myk nedkjøring i Dale kraftverk skal videreføres og vannstandsreduksjon skal ikke skje raskere enn 10-13 cm per time

Eviny mener at det er viktig å ivareta livet i vassdraget, men samtidig er Dale kraftverk viktig med hensyn til å levere kraft når den trengs. Dette medfører effektkjøring, og raske vannstandsendringer nedstrøms kraftverket. Det er gjort mange undersøkelser og tiltak i Daleelva for å ivareta både laks og kraftproduksjon. Nettopp av denne grunn var Daleelva en av case-elvene i forskningsprosjektet EnviPEAK, jf. Revisjonsdokumentet (kapittel 5.2.1.1 og 7.1.1.5). Tiltak og begrensninger i kraftverksdriften må bygge på kunnskap, og det er viktig å finne en bærekraftig løsning som ivaretar begge behovene. På tross av store og raske vannføringsvariasjon er det stor fiskeproduksjon.

Fagrådet for Daleelva melder at det på tross av myke nedkjøringer fortsatt forekommer perioder med stranding av yngel, og de ønsker at sårbare områder kartlegges og vurderes slik at det kan gjøres tiltak. Eviny er kjent med dette, og har sammen med Dale Jeger og Fiskarlag ved flere anledninger gjort mindre tiltak for å redusere strandingsproblematikken i elven.

Undersøkelser av smoltutvandring fra Daleelva gjort av NORCE LFI i perioden 2019-2022 viser at selv med dagens situasjon, er det svært stor smoltproduksjon på elvestrekningen nedstrøms kraftverket³. I tillegg ble NORCE LFI i 2021 engasjert til å utrede forholdene i vassdraget med hensyn til hvilke tiltak som kan gjennomføres for ytterligere å forbedre forholdene for livet i vassdraget. Dette arbeidet er pågående. Når undersøkelsene er gjennomført, vil Eviny se på muligheter for ytterligere forbedringer for å redusere strandingsproblematikken.

Omløpsventil

I nyere vannkraftutbygginger som kan påvirke anadrom fisk, viser Statsforvaltaren til at det har vært vanlig at omløpsventilen har en kapasitet på minimum 50 % av slukeevnen, og ønsker derfor at kapasiteten til omløpsventilen vurderes.

Eviny vil påpeke at dette er en vilkårsrevisjon og ikke fornyelse av konsesjonen. Installasjon av en større omløpsventil er teknisk krevende og kostbart. Eviny mener at risikoen for at det skal oppstå situasjoner hvor kraftverket uforutsett stopper er liten. Dale kraftverk har to turbiner som øker driftssikkerheten, og i tillegg ligger anlegget i et knutepunkt av linjer som også reduserer risikoen for utfall.

Erfaring fra kraftverksdriften viser at siden omløpsventilen ble installert i 1999 har den sjeldent blitt utløst som følge av ikke planlagte stopp. Omløpsventilen brukes når det er planlagt arbeid på begge turbinene samtidig eller når det er for lite tilsig til å kjøre kraftverket. Ved planlagt arbeid er det mulig å øke slippet fra Storefossen for å kompensere for manglende kapasitet på omløpsventilen og derved opprettholde minstevannføringen i Daleelva. For å kartlegge bruken av omløpsventilen, har Eviny satt i gang undersøkelse av hvor mange ganger omløpsventilen har blitt utløst i situasjoner det ikke har vært planlagt, og årsaken til dette. Dette vil gi oss en bedre oversikt over mulighetene til fortsatt å sikre 5 m³/s nedstrøms kraftverket, uten å måtte endre omløpsventilen.

Eviny viser også til Revisjonsdokumentet (kapittel 7.1.1), der det beskrives at vassdraget har en stor produksjon av smolt nedstrøms kraftverket. Situasjoner der det er observert strandet smolt, er ikke når vannføringen reduseres fra 5 m³/s til 3 m³/s. Denne endringen skjer sakte, og fisk og yngel får tid til å trekke seg tilbake. Også reduksjon fra 10 m³/s til 5 m³/s gjøres over noe tid slik at fisken skal få tid til å trekke seg tilbake. Eviny mener at miljøgevinsten med installasjon av en større omløpsventil ikke står i forhold til kostnaden.

3.2 Habitattiltak

Vaksdal kommune, Voss herad, Fagrådet for Daleelva, Norske Lakseelver, FNF Hordaland, Bergsdalen Bygdelag og Voss Klekkeri har alle innspill og krav om pålegg til forskjellige habitattiltak både i Bergsdalen, Daleelva og Torfinno.

Eviny er positiv til å gjennomføre kunnskapsbaserte habitattiltak, og utfører nye tiltak etter hvert som det foreligger gode vurderinger og planer for tiltak. Eviny har gjennomført mange habitattiltak, som det står

---

³ Resultatene fra undersøkelsene er foreløpig ikke publisert.

beskrevet i Revisjonsdokumentet (kapittel 7). Eviny benytter kunnskapsbaserte løsninger for å sikre god gjennomføring av tiltak for å redusere miljøkonsekvensene av vår aktivitet.

Tiltak i Torfinno

Voss Klekkeri, Norske Lakseelver og FNF Hordaland nevner ulemper knyttet til tidligere utførte sikringstiltak i nedre del av Torfinno. Det er også krav til at det avstengte sideløpet åpnes igjen.

Forbyggingen i nederste del av Torfinno er etablert av Bane NOR. Terskelen som ligger ca. 800 m ovenfor samløpet med Vosso er mest sannsynlig også etablert av Bane NOR. Verken Voss Energi og Eviny kan pålegges å gjøre endringer av forhold der Bane NOR er tiltakshaver. Forbygginger etablert langs vassdrag av ulike tiltakshavere, må være den enkelte tiltakshavers ansvar. Det må derfor bli opp til Bane NOR om de ønsker å gjøre noe med ulempene til de tidligere utførte sikringstiltakene, og det kan da vurderes å gjøre tiltak sammen ut fra de rådende hydrologiske forholdene.

3.3 Gassovermetning

For å kunne iverksette tiltak mot gassovermetning ønsker Vestland fylkeskommune at det blir gjort målinger for å kartlegge hvor gassovermetning er et problem.

Eviny er oppmerksom på problemstillingen, og overvåker gassmetningen i avløpsvannet fra flere kraftverk, hvor det kan være risiko for gassovermetning. Gassovermetning er en problemstilling som man først har fått kunnskap om lenge etter at konsesjonen for regulering av Bergsdalsvassdraget ble gitt. Gjennom risikoanalyse har Eviny ikke funnet at kraftverkene i Bergsdalsvassdraget er i risiko for å ha gassovermettet vann. Problemstillinger knyttet til gassovermetning er inkludert i standardvilkårene, og antas å bli en del av de nye vilkårene.

3.4 Utsetting, utfisking og kultivering av fisk

Voss herad mener at regulanten må pålegges utsetting av ørret i reguleringsmagasinene, mens Bergsdalen Jordbrukslag ønsker utfisking i Bergsdalselva. I tillegg mener Jordbrukslaget at det bør startes opp et kultiveringsarbeid for å fore opp stedefen brunørret til å bli fiskepisere, og at kostnadene med dette dekkes av regulanten. Hordaland Grunneigar og sjølaksefiskerlag mener at videre drift av klekkeriet på Dale bør sikres, og i tillegg til laks må det også produseres sjørret og slep av laksesmolt.

Eviny mener at utsetting, utfisking og kultivering må bygge på kunnskap. Dersom reguleringen påvirker vassdraget i den grad at det er behov for slike tiltak, vil nye konsesjonsvilkår inneha standardvilkår, som gir miljømyndighetene mulighet til å pålegge regulanten både drift av kultiveringsanlegg, utsetting og utfisking. En tett bestand av brunørret er naturlig når vassdraget har gode gytemuligheter.

3.5 Fiskeundersøkelser

Vaksdal kommune, Voss herad, Kvam herad, Fagrådet for Daleelva, Norske Lakseelver og Grunneigarane i Sveindalen mener at det skal gjennomføres fiskeribiologiske undersøkelser knyttet til laks og sjørret om fortsatt overvåking, kunnskapsinnhenting og kartlegging av flaskehals i vassdragene. Voss herad og Grunneigarane i Sveindalen har også fremmet krav om undersøkelser i Hamlagrøvatnet.

Eviny er positiv til undersøkelser, og søker gjennom disse kunnskap om vann og vassdrag, som er påvirket av regulering. Overvåking, kunnskapsinnhenting og kartlegging av flaskehals knyttet til kraftproduksjon er viktig for å kunne gjøre de rette tiltakene for å redusere påvirkningen. Nye konsesjonsvilkår vil inneha standardvilkår, som gir miljømyndighetene mulighet til å pålegge regulanten ytterligere fiskeundersøkelser, dersom det er behov for mer kunnskap på områder som kan knyttes til vassdragsreguleringene.

3.6 Fiskefond

Voss herad og Vaksdal kommune har innspill knyttet til fiskefond med årlige innbetalinger fra konsesjonærene. Kommunene viser til behov for fiskefond med tanke på forvaltning av innlandsfisk.

I Revisjonsdokumentet (kapittel 5.4) er en oversikt over allerede vedtatte fiskefond, som kommunene tidligere har mottatt. Voss Energi og Eviny ser ingen grunn til at det vedtas nye fiskefond for de aktuelle

kommunene. Regulantene dekker allerede pågående undersøkelser og fisketiltak i vassdragene. I tillegg vil de nye konsesjonsvilkårene inneha standardvilkår, som gir hjemmel for å pålegge regulantene nye undersøkelser og tiltak hvis myndighetene finner dette nødvendig.

3.7 Vanntemperatur

Vaksdal kommune og Fagrådet for Daleelva mener at magasinene må tappes fra overflaten slik at vann-temperaturen mest mulig gjenspeiler årsvariasjonen for uregulerte vassdrag, noe som vil ha positiv innvirkning på produksjon av fisk og bunndyr i elven.

Eviny mener at etablering av flere vanninntak i ulike høyder i reguleringsmagasiner, som f.eks. Hamlagrøvatnet, vil være et kostbart og teknisk svært krevende tiltak. Fra tidlig mai er det restriksjoner på tapping fra Hamlagrøvatnet, og kraftproduksjonen i Bergsdalen er stort sett avhengig av lokaltilsig nedstrøms Hamlagrøvatnet. Kaldestad kraftverk har utløp i Bergsvatnet, som også er det Fosse kraftverk har inntak. Avløpet fra Kaldestad kraftverk fører til omrøring i vannmassene slik at det antakelig ikke etableres temperatursjikt i vannet. På grunn av den stadige omrøringen i Bergsvatnet og et betydelig resttilsigg i vassdraget vil etablering av inntak i flere nivå i Hamlagrøvatnet og Bergsvatnet antakelig ha liten betydning i vekstsesongen for fisk nedstrøms Dale kraftverk. Eviny mener derfor at kravet må avvises.

4 Tilgroing, massetransport og kantvegetasjon

4.1 Tilgroing

Vestland fylkeskommune, Vaksdal kommune og flere andre parter mener at regulantene må pålegges jevnlig å utføre klipping og fresing av tilgrodde steder i vassdragene.

Eviny vil peke på at tilgroing er et økende problem i alle vassdrag, både regulerte og uregulerte, og uavhengig av sedimentering, jf. Revisjonsdokumentet (kapittel 8.2.3). Årsakssammenhengen mellom økt begroing og regulering er ikke entydig, men terskelbasseng fører ofte til stillestående vann og økt sedimentering, som igjen vil legge til rette for vekst av vannplanter. Det er likevel regulantenes ansvar å holde elveløp med redusert vannføring åpne for både trær og sedimenter/masser som hoper seg opp, slik at vassdragene evne til flomavledning ikke svekkes. Innføring av standardvilkår vil gi myndighetene tilstrekkelig mulighet til å følge opp regulanten ved behov eller når ny kunnskap muliggjør nye tiltak.

4.2 Massetransport (sedimentering og erosjonssikring)

Sedimentering

Ved behov mener Vestland fylkeskommune, Vaksdal kommune og Bergsdalen Jordbruksdal at regulanten må ta ansvar for å fjerne unaturlig opphoping av mudder og slam, som har oppstått oppstått som følge av reguleringen. Jordbrukslaget mener videre at det må utarbeides en plan for rydding og rensing.

Gjennom samarbeid med Bergsdalen Jordbrukslag ble det i 1982 etablert åtte terskler i vassdraget. Tersklene vil sammen med reduserte flommer naturlig føre til sedimentering. Gjennom årlig tilsyn av tersklene og vassdraget, blir tilstanden og behov for tiltak i vassdraget vurdert. Ettersom vassdraget er regulert og flommene derfor er redusert både i størrelse og hyppighet, har Eviny også et ansvar for å renske opp i masser som sedimenteres i hovedelven. Dette følges opp med årlig tilsyn, og det ryddes ved behov.

Bergsdalen Jordbrukslag etterlyser også rydding på Rødland og Øye. Her ble det ryddet i perioden 2017-2019, og videre tiltak gjøres når dette vurderes som nødvendig, jf. Revisjonsdokumentet (kapittel 7.1.2). Dersom det er behov for ytterligere tiltak, vil standardvilkår gi myndighetene mulighet til å pålegge regulanten dette.

Erosjon

Voss herad, Hamlagrøvatnets Vel, Bergsdalen Bygdelag, Rykkje Grendalag og Grunneigarane i Sveindalen har innspill knyttet til erosjon i Hamlagrøvatnet. Dette gjelder erosjon i tilknytning til allerede etablerte terskler i innløpsbekker, men også til at lavere sommervannstand vil føre til ytterligere erosjon.

Langs kanten er Hamlagrøvatnet preget av mye løsmasser, og Eviny har opp gjennom årene utført ulikt sikringsarbeid i flere bekker rundt magasinet. Med hensyn til erosjon blir Hamlagrøvatnet overvåket gjennom tilsyn, og tiltak utføres ved behov. Vanligvis er erosjonen størst under flom- og uværsituasjoner senhøstes, når vannstanden kan reguleres innenfor hele reguleringsområdet. Endring av manøvreringsreglementet for Hamlagrøvatnet slik det er forslått i Revisjonsdokumentet (kapittel 9) vil ha marginal betydning for erosjonsproblematikken i magasinet.

Grunneigarane i Sveindalen har konkret nevnt behov for utbedringer av tersklene i Sveindalen. Plan for utbedringer er godkjent av NVE, og vil etter planen bli utført i løpet av sommersesongen 2022.

Kvam herad peker på at erosjon og skader påført Botnaelvassdraget, som følge av endret vannføring også skal utbedres. Eviny vil påpeke at alle elver har erosjons- og sedimentasjonsprosesser, men at disse er redusert i Botnaelvassdraget etter utbyggingen. Botnaelvassdraget er godt regulert, og overføringen til Hamlagrøvatnet har ført til reduserte flommer i vassdraget. Forbygninger etablert av ulike tiltakshavere langs Botnaelvassdraget, må være den enkeltes eget ansvar å vedlikeholde.

4.3 Kantvegetasjon

Vestland fylkeskommune mener at det må lages en plan for kantvegetasjon, kantrydding og visuell oppleving av vassdraget og fossene. Kvam herad ber også om forvaltning av kantvegetasjon langs elver berørt av kraftproduksjon. Bergsdalen Jordbrukslag mener at friluftsliv samt miljøforholdene i og langs vassdraget er viktige, og mener derfor at tiltak som landskapspleie, etablering av tilkomst i form av stier, rasteplasser, turløyper og tilsvarende må inkluderes i nye vilkår.

Eviny ser ikke at det skal være grunn til å pålegge særskilte vilkår knyttet til rydding og kantvegetasjon i vassdragene. Ansvaret for kantvegetasjon som ikke er til hinder for flomavledningen, ligger hos grunneier og ikke regulant. Eviny forholder seg til vannressurslovens krav om regulantens plikt til forvaltning og vedlikehold av vassdragsanlegg og regulerte elvestrekninger (jf. Vannressursloven § 5 og § 37). Konesjonsvilkårene gir videre NVE de nødvendige hjemlene for å vurdere, og eventuelt pålegge regulanten tiltak (jf. IK-forskriften § 5).

Fagrådet for Daleelva ønsker reetablering og miljøvennlig skjøtsel - ikke snauhogst - av kantvegetasjon spesielt under kraftlinjer. Når det gjelder skjøtsel av kantvegetasjon under kraftlinjer, er det netteier sitt ansvar.

5 Landskap og friluftsliv

5.1 Terrenginngrep

Bergsdalen Jordbrukslag skriver at utbyggingen har ført til endringer i sideelver og terreng, som f.eks. anleggsveier, massedeponi og endringer av elveløp. Jordbrukslaget ber om det gjøres en evaluering av effektene av disse endringene og at regulantens ansvar for oppretting av eventuelle skader klargjøres og presiseres.

Eviny forstår Jordbrukslagets ønske om å avklare ansvars- og rettighetsforhold rundt ulike tiltak i vassdraget, men Eviny finner det ikke enkelt å gi et oppklarende svar på dette. Rettigheter og hjemler kan ha sitt opphav fra private avtaler, kraftverksskjønn og alminnelige rettsregler ulikt av hvor en befinner seg i vassdragene. Regulantene vil derfor fraråde at en forsøker å klarlegge slike forhold gjennom vilkårsrevisjonen. Det vises til Revisjonsdokumentet (kapittel 5.1).

5.2 Sikring av ferdsel

Kvam herad, FNF Horddaland, Kyrkevika Hyttelag, Rykkje Grendalag, Blåkoll Sameige, Grunneigarene i Sveindalen og hytteeier Geir Helge Johnsen har innspill knyttet til sikker ferdsel i reguleringsområdet. Mange av høringsinnspillene gjelder usikker is på Hamlagrøvatnet og vanskelige forhold vinterstid, men det er også innspill knyttet til forholdene sommerstid og Eviny's ønsket om å senke sommervannstanden med ytterligere to meter. I tillegg er det en del innspill knyttet til sikkerheten rundt tunneler og overføringer sør for Hamlagrøvatnet.

Ferdsl i fjellområdene vil alltid være forbundet med farer, og dette kan oppleves ekstra utfordrende med reguleringsanlegg, tunneler, kanaler og regulerte vann som ligger inntil stier og driftsveier. Farene knyttet til reguleringsanleggene er problemer regulantene arbeider med på ulike måter. Regulantene gjennomfører jevnlig befaringer og risikovurderinger med hensyn på sikkerheten for allmennheten slik lovverket fastsetter. Til grunn for vurderingene legges NVEs veileder for sikringstiltak ved vassdragsanlegg⁴. Regulantene gir også innspill til NVEs karttjeneste svekket-is.no og annonserer i lokalaviser og på nettet i forbindelse med vinter- og påskeferien. Utenom slik informasjon, skilting og merking er vi avhengig av at allmennheten forstår farene ved ferdsel i fjellet og i nærheten av regulerte vassdrag.

Flere høringsparter nevner farene knyttet til ferdselen i området på sørsiden av Hamlagrøvatnet med flere tunneler og kanaler som leder vann nordover mot Hamlagrøvatnet. Dette er et område med mye hytter, stølshus og aktiv ferdsel. Eviny gjennomfører tilsyn og vurderinger av skilting og sikring som er gjort rundt anleggene i dette området, og vi mener at nødvendige sikringstiltak er gjennomført.

Det er ønske om å samle elvedelta til ett løp inn mot Lomatjørni på sørsiden av Hamlagrøvatnet. Eviny ser ikke bort fra at dette kan være et fornuftig forslag, men dette kan samtidig gi en unaturlig "kanalisering" som andre vil se på som et nytt inngrep.

Siden Kvam herad og Rykkje Grendalag nevner en spesifikk hendelse med tap av sauer ved Breiset, ønsker Eviny å svare på denne hendelsen. Under sauesankingen lørdag 10.09.2016 var det dårlig vær med flomstore elver. Under driving av et stort følge med sauer sprang en del sauer ut og forsøkte å krysse overføringskanalen inn mot tunnelen med den følge at åtte sauer druknet. Eviny erkjenner ikke skyld for hendelsen, men kom til enighet med eierne om et vederlag for tapet de led. Erfaringen er heldigvis at beitedyr sjelden går tapt som følge av ulykker knyttet til reguleringsanleggene.

Flere parter mener isforholdene på Hamlagrøvatnet vinterstid er forverret med tanke på sikker ferdsel over isen. Dette kan skyldes mildere vintre enten forårsaket av naturlige variasjoner i været eller av mer langsiktige klimaendringer. Eviny har ikke endret kjøremønster eller reguleringspraksis i vesentlig grad. Kraftverkene er med begrenset slukeevne ikke tilrettelagt for effektkjøring. Bruken av magasinet er derfor i stor grad uendret. Det vises til Revisjonsdokumentet (kapittel 4). Eviny mener ikke at forholdene for ferdsel rundt sørenden av Hamlagrøvatnet er forverret vinterstid, hverken for turgåere eller for nødetater som benytter snøscooter. Terrenget er kollete men ikke spesielt bratt, og reguleringen som har medført at vannstanden bare er hevet 32 cm over naturlig vannstand, har ikke forverret ferdselen rundt vatnet i forhold til uregulert tilstand. Vanligvis er magasinet senket vinterstid, noe som gir flere muligheter i forhold til fremkomst langs vannkanten.

Eviny er usikker på hva Kvam herad mener når det kreves alternative tilkomstløsninger fra parkeringsplassene på nordsiden av Hamlagrøvatnet til Søre Hamlagrø og Kyrkjevika. Det er i dag tilrettelagt med sti langs vannet og noen broer. Senest i 2018 godkjente Kvam herad etter søknad fra Eviny bygging av ny gangbro ved utløpet av Hamlagrøvatnet. Denne gangbroen er nettopp bygget med tanke på allmenn ferdsel fra parkeringsplassene og sørover mot Søre Hamlagrø. Siden det ikke er minstevannføring ut fra Hamlagrøvatnet vil elveløpet nedenfor utosen også være uproblematisk å krysse vintertid ved normale snøvintre.

Eviny oppfatter at det er ikke er vesentlige innvendinger mot å fjerne "særregelen" som gjelder magasinreguleringen fra 15. august til 1. september, og som hindrer enhver senking av magasinet i denne perioden, jf. Revisjonsdokumentet (kapittel 9). Av ulike grunner er det imidlertid stor motstand mot å øke den generelle sommerreguleringen av Hamlagrøvatnet fra 4 til 6 m. Den opprinnelige reguleringstillatelse for Hamlagrøvatnet inneholdt ikke restriksjoner knyttet til sommerhalvåret, og avholdte kraftverksskjønn har derfor gjort opp for de "privatrettslige" ulemper som ulike sommervannstander gir. De fleste vil ta seg fram fra bilveg til hyttene over land, men vi ser at økt sommerregulering kan være en ulempe for ferdsel på magasinet. De fleste steder vil det kreve mindre endringer for å tilrettelegge for båttopptrekk ved en mulig lavere sommervannstand. Grunnforholdene rundt vannet på de øverste 6 m er også slik at beitedyr i tørre perioder

---

⁴ Sikringstiltak ved vassdragsanlegg. NVE Veileder 6/2015.

greit kan ta seg ned til magasinet. Eviny mener at de samfunnsmessige fordelene med økt fleksibilitet i magasinet er større enn ulempene.

5.3 Tilgjengeliggjøring av turløype på sørsiden av Bergsdalselvi

Vestland fylkeskommune mener at det bør legges til rette for turløype på sørsiden av Bergsdalselvi fra Bergsøyane til Småbrekke, og for å få til dette trengs en bro nederst i Oddmundsdalen, før elven renner inn Bergsvatnet.

Området det her er snakk om, er ikke direkte berørt av regulering. Eviny mener kravet må avvises da reguleringen verken har påvirket vannføringen i denne bekken eller andre bekker i dette området.

5.4 Terskler i elver

Vaksdal kommune, Kvam herad, Vestland fylkeskommune, Fagrådet for Daleelva og Bergsdalen Bygdelag har i deres høringsuttalelser kommet med innspill om tersklene i vassdragene. Det er ønske om at det utarbeides en «terskelplan» for Bergsdalsvassdraget, hvor de eksisterende tersklene med utgangspunkt i erfaringer og ny kunnskap blir vurdert etter funksjon og behov.

Terskelene i Bergsdalselva er i sin tid bygget for å kompensere for effekten av regulering og fraføring av vann. Tersklene oppstrøms Storefossen er bygget i samråd med «Terskelnemden», jf. Revisjonsdokumentet (kapittel 7.1.2). Antall og plassering av terskler ble i sin tid utarbeidet av «terskelnemden» som var representanter fra Jordbrukslaget. Siden byggingen av tersklene har bruken av vassdraget og dalen endret seg, og ny kunnskap er kommet til. Tersklene i Daleelva er bygget dels av NVE for å flomsikre elva, og dels etter ønske fra Dale Jeger og Fisk. Det vil alltid være behov for å vurdere eksisterende terskler på nytt, og eventuelt behov for nye terskler, både basert på driftserfaringer og ny kunnskap. Eviny mener likevel at det ikke er behov for å knytte krav til en «terskelplan» i de nye vilkårene, men at dette er tiltak som kan gjennomføres innenfor standard konsesjonsvilkår uten videre behandling i vilkårsarbeidet.

5.5 Kulturminner

Vestland fylkeskommune ber om at NVE vektlegger eventuelle innspill knyttet til å ivareta og formidle historien til de gamle kraftindustribygg, og at tiltak på og ved anleggene skal legges fram for kulturminnemyndighetene for nærmere uttale.

Eviny og Voss Energi viser til at ved endringer i reguleringsanleggene blir det utarbeidet detaljplaner som sendes NVE til godkjenning. Slike planer sendes vanligvis på høring til kommunene, fylkeskommunen med flere, slik at kulturminnemyndighetene får nødvendig mulighet til uttale før NVE gir sin godkjenning.

Bergsdalen Jordbrukslag omtaler viktigheten av kulturminner langs vassdraget for besøkendes opplevelser av elven og naturen langs vassdraget, og mener at bevaring og tilrettelegning av kulturminner må inngå i en tiltaksplan for vassdraget. Jordbrukslaget nevner blant annet det gamle kvernhuset på Kaldestad, som viser hvordan elven i gammel tid ble brukt som energikilde.

Eviny kan ikke se at dette kravet er relevant i en vilkårsrevisjon. Kvernhuset som det vises til, er ikke berørt av reguleringen.

6 Andre forhold og krav

6.1 Prøvereglement før fastsettelse av endelig manøvreringsreglement

Flere høringsparter mener, at manøvreringsreglementet bør være midlertidig, og effekten av tiltakene bør evalueres etter 5 til 10 år for å se om målsettingene er nådd, eller om vilkårene må justeres. Det gjelder blant annet usikkerhet knyttet til størrelse og perioder for minstevannføring, innretning av dynamiske vannslipp i Daleelva samt nedkjøringshastighet i Dale kraftverk

Dagens lovverk fastsetter revisjon av manøvreringsreglement og vilkår hvert 30. år. Revisjon hvert 10. år vil føre til et kontinuerlig revisjonsarbeid, som vil være svært krevende både for konsesjonærer og myndigheter. Standardvilkår som innføres i samtlige revisjoner, gir ved behov myndighetene hjemmel til å kunne

pålegge regulanten miljøtiltak. Eviny minner også om Vannressursloven § 28, som sier «*I særlige tilfelle kan vassdragsmyndigheten oppheve eller endre vilkår eller sette nye vilkår av hensyn til allmenne eller private interesser...*». Eviny mener derfor at disse forholdene er godt ivaretatt med dagens lovverk, og at behovet for et midlertidig manøvreringsreglement må avvises.

6.2 Fond

Bergsdalen Jordbrukslag ber om at det blir tilført nye midler til tidligere opprettet fond for Bergsdalsvassdraget. Midlene må stå i forhold til den verdien kraftproduksjonen fra Bergsdalsvassdraget gir nå og indeksreguleres for fremtiden.

Slik det er beskrevet i Revisjonsdokumentet (kapittel 5.4) ble det fastsatt en del fond i forbindelse med tidligere gitte tillatelser. Alle fond er utbetalt og forvaltes av Vaksdal kommunen. Dette er fond som ble gitt ved engangsutbetalinger og det innbetales ikke årlige beløp fra Voss Energi eller Eviny til slike fond knyttet til Bergsdalsvassdraget i dag. Eviny kan ikke se behovet for nye fond. Innenfor de regulerte vassdragene dekker regulantene alle utgifter knyttet til undersøkelser, prøvefiske og tiltak i den grad myndighetene fastsetter.

7 Privatrettslig

7.1 Ulempeerstatning

Grunneigarane i Sveindalen ber om at ulempeerstatning vurderes ved en eventuell endring i konsesjonen.

I den grad det gjøres planendringer eller andre endringer som er til ulempe for grunneiere, vil naturligvis spørsmålet om ulempevederlag eller annet vederlag bli drøftet med den/de som eventuelt rammes av tiltaket. Viser ellers til Revisjonsdokumentet (kapittel 5.1).

7.2 Vei forbi Hamlagrøosen inn til stølene

Hytteieier Geir Helge Johnsen ønsker ikke at Hamlagrøvatnet fylles opp for tidlig på høsten siden stranden benyttes som vei inn til stølene og sommer-parkeringsplasser langs vannet.

Eviny ser på ønsket om å ha vannstanden lavere utover høsten for å kunne bruke stranden som kjørevei inn til hytter og støler som et privatrettslig krav. Eviny vil motsette seg nye magasinrestriksjoner for Hamlagrøvatnet som reduserer nødvendig fleksibilitet i reguleringen.

7.3 Avtale med Dale Fabrikker AS

Vaksdal kommune mener at den privatrettslige avtalen fra 1917 mellom BKK og Dale Fabrikker AS må inkluderes i konsesjonsvilkårene.

Eviny viser til at avtalen med Dale Fabrikker AS er en privatrettslig avtale, og dermed ikke en del av revisjonsinstituttet. Dersom Dale Fabrikker øker sin virksomhet, og behovet for vann blir aktualisert, er dette en sak som må løses mellom Eviny og Dale Fabrikker, uavhengig av konsesjonen. Eviny bekjent har Dale Fabrikker per i dag ikke tillatelse til å ta ut vann.

8 Ingen kommentarer til revisjonen

Direktoratet for mineralforvaltning, Fiskeridirektoratet og Statens vegvesen har ingen kommentarer til revisjonsdokumentet for Bergsdals- og Torfinnsvassdraget. Eviny tar tilbakemeldingen om ingen merknader til etterretning.

Vennlig hilsen

Eviny Fornybar AS

Rune Nesheim
Adm. direktør
Voss Energi Produksjon AS

Olav Osvoll
Adm. direktør
Eviny Fornybar AS

Svenn Rognås
Prosjektleder vilkårsrevisjon
Eviny Fornybar AS